

De strijd om een erfenis (1686 - 1727): De graven van Arberg contra de prinsen van Chimay over de heerlijkheden Weert, Nederweert en Wessem

Deel 1: De erfgenamen en de gemeenschappelijke benoeming van de magistraten van Weert en Nederweert¹

door Emile Haanen

Dit artikel zal uit twee delen bestaan. In dit eerste deel zal de aanleiding tot deze strijd worden geschetst. Vervolgens zullen de opeenvolgende erfgenamen uit de beide families de revue passeren. De nadruk valt daarbij op de graven van Arberg. Het grootste onderdeel zal betrekking hebben op de gemeenschappelijke benoeming van de magistraten van Weert en Nederweert. Hier zou gesproken kunnen worden over een beperkte vorm van tweeherigheid.

Het tweede deel, dat het volgend jaar zal verschijnen, behandelt in hoofdzaak de procedure voor de Grote Raad van Mechelen. Deze raad diende te beoordelen aan wie en voor welk deel de drie heerlijkheden zouden toevallen.

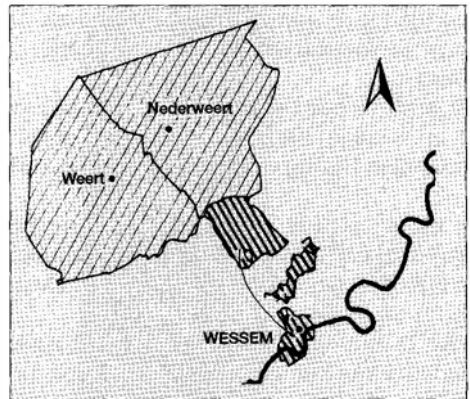
Voorgeschiedenis

De drie Gelderse heerlijkheden Weert, Nederweert en Wessem kwamen in het begin van de zeventiende eeuw middels schenking en vererving in het bezit van de familie Croy-Chimay-d'Arenberg. Ernest Alexander *Dominique*, prins van Chimay en ridder in de orde van het Gulden Vlies was de laatste uit zijn familie die in Weert, Nederweert en Wessem de heerlijke rechten genoot. Zie voor de betekenis van de begrippen heerlijkheid en heerlijke rechten het artikel van auteur dezes in het Weerter Jaarboek 1996. Het leen Weert bestond uit de heerlijkheden Weert en Nederweert. Zie ook de geografische kaart.

De prins huwde in 1675 te Madrid met de Spaanse *Maria Antonia de Cardenas Ulloa Balda Zuniga y Velasco*. Op verzoek van het prinselijk paar werden de huwelijksvoorwaarden met betrekking tot de lenen Weert met Nederweert en Wessem op 27 april 1683 door het leenhof van Gelre te Roermond bevestigd.² De inschrijving in het leenregister van deze in het Spaans gestelde zeer uitvoerige voorwaarden, inclusief een staat van aanbrenghen van de zijde van Maria de Cardenas en geregistreerd te Madrid op 4 november 1675, vond echter pas plaats in december 1686.³ Dit gebeurde op verzoek van de prinses toen zij in Roermond was.

Eerder op 3 juni 1686 was haar echtgenoot op een leeftijd van slechts 42 jaar in Pamplona gestorven. Hij liet geen wettige kinderen na. Een jaar tevoren was de prins door de Spaanse koning Karel II benoemd tot vice-koning en kapitein-generaal van Navarra.⁴

Vlak voor zijn dood, op 26 mei, maakte hij zijn testament op. Vanwege zijn liefde voor haar vermaakte de prins zijn

Het leen Weert bestaande uit de heerlijkheden Weert en Nederweert en het leen Wessem.

vrouw voor haar leven het vruchtgebruik van de drie heerlijkheden. De rechterlijke instanties dienden uit te maken wie de legitieme opvolger van zijn bezittingen zou worden.

In het testament verklaart de prins dat hij niet op de hoogte is van de verervingsregels in geval er geen kinderen en geen broers zijn. Voorts wenst hij ook niemand te onterven. Als uitdrukkelijke wens geeft hij aan dat het testament moet worden uitgevoerd.⁵ Prins Dominique had vele - al dan niet geërfde - schulden. Vanzelfsprekend zouden deze door de legitieme erfgenaam betaald moeten worden.

De goederen van het huis Croy-Chimay-d'Arenberg lagen overigens voor het merendeel in het graafschap Henegouwen. Deze waren eerder door de soevereine raad van Henegouwen in beslag genomen en werden door hem beheerd. De oorzaak daarvan lag in de vele schulden die de hoofden van het huis sedert 1635 hadden gemaakt.⁶

Het testament van prins Dominique leidde tot een ruim veertigjarige rechtsstrijd over de vraag wie zijn goederen in Spaans-Gelre zou erven. Het gaf eveneens aanleiding tot een bijna honderdjarig bestuur door een rechterlijke instelling over de heerlijkheden Weert, Nederweert en Wessem en hun inkomsten. De schuldeisers hadden beslag laten leggen op deze eigendommen.

De eerste pretendent op de gehele erfenis meldde zich al snel. Want nog geen zes weken na het overlijden van Dominique de Croy-Chimay-d'Arenberg, werd zijn neef *Philippe-Louis d'Alsace*, graaf van Boussu erkend als beneficiair erfgenaam. Op 13 juli 1686 gaf de Grote Raad der Nederlanden te Mechelen de door de graaf gevraagde beneficie van inventaris.⁷ Dit voorrecht houdt in dat de erfgenaam niet aansprakelijk is voor de schulden, die de waarde van de erfenis overstijgen. Graaf Philippe pretendeerde een *volledig* recht op de twee lenen, dit omdat hij de meest nabijzijnde mannelijke erfgenaam was en omdat hij zich beriep op de regel dat in geval van erfopvolging bij lenen de man voor de vrouw gaat in dezelfde graad.⁸

Andere pretendentes dienden zich nu ook tot deze raad, die over de successie zou beslissen, te wenden. De raad was namelijk bevoegd zaken in eerste aanleg te behandelen met betrekking tot Gulden Vlies-ridders, zoals hier aan de orde.

De tweede persoon die de erfenis opeiste was *Antoine-Ulrich*, graaf van Arberg en Frézin. Hij claimde als echtgenoot van Cecilia-Isabella de Gonzaga de helft van de drie heerlijkheden. Immers prins Dominique had twee tantes, die beiden voor de helft recht op de erfenis zouden hebben. En Cecilia-Isabella was de enige dochter van een van die tantes.

De graaf diende op 20 september 1686 zijn rekest bij de Grote Raad in.⁹ De raad willigde op 1 maart 1687 het verzoek in; graaf Ulrich werd - naast de andere reeds erkende pretendent Philippe, graaf van Boussu - erkend als beneficiair erfgenaam.

Er lagen nu twee claims uit de naaste familie op de nalatenschap van Dominique de Croy-Chimay-d'Arenberg(11). De familierelaties worden voor de overzichtelijkheid in de bijlage schematisch weergegeven. De cijfers achter de namen corresponderen met de cijfers op de tabel.

Prins Dominique had geen broers of zusters. Zijn meest nabije familieleden waren de kinderen van zijn twee reeds overleden tantes. Deze kinderen waren dus volle neven en nichten, afkomstig uit twee families of staken. De kinderen van deze twee tantes vormden de twee tegenover elkaar staande partijen met verschillende vorderingen op de erfenis.

Wie waren de twee tantes en hun familie?

Tante Anna-Isabella(3) huwde met Eugène de Hénin-Liétard(4), graaf van Boussu. Hun oudste zoon was Philippe-Louis, graaf van Boussu(9). De andere tante Isabella-Françoise(1) trouwde met Louis de Gonzaga, markies van Mantua(2) en zij kregen één kind Cecilia-Isabella de Gonzaga(6). Deze dochter huwde tweemaal. De eerste keer met Emont van Cortenbach, heer van Helmond en La Rochette(7) en de tweede keer met Ulrich, graaf van Frézin (8). Uit het eerste huwelijk sproot één dochter Isabella-Felicitas van Cortenbach(13); deze trouwde met Albert-Joseph, graaf van Arberg(14), een oudere broer van Ulrich.

Hieronder zullen wij de heren uit de beide families die tijdens het erfopvolgingsproces een rol gespeeld hebben presenteren. Dit geschiedt in volgorde van successie. In de loop van de procedure stierven er pretendentes of stonden zij hun rechten aan de naaste familie af. Dat deed aan de kern van het conflict niets af. Er bleven twee partijen.

Daarnaast dient in het oog gehouden te worden, dat in de loop van de procedure de soevereiniteit over de heerlijkheden verscheidene malen wisselde. Tot 1 november 1700 lag deze bij de kinderloze koning Karel II van Spanje. Daarna kwam de Bourbonse Philips V van Anjou in Spanje op de troon, wat aanleiding gaf tot de Spaanse Successieoorlog. De Spaanse of Zuidelijke Nederlanden werden nu een Frans protectoraat, totdat in oktober 1702 een gedeelte van Spaans-Gelre met Weert, Nederweert en Wessem in bezit kwam van de Republiek der Verenigde Nederlanden. In februari 1716 ging een nog kleiner gedeelte van dit Gelre inclusief de drie heerlijkheden over naar keizer Karel VI van Habsburg en maakte vanaf toen deel uit van de Oostenrijkse Nederlanden.

De partijen

1. De pretendentes uit het huis d'Alsace-Hénin-Liétard

A. Philippe-Louis d'Alsace, prins van Chimay

Philippe-Louis d'Alsace, graaf van Boussu liet de lenen Weert en Wessem ruim drie maanden na het overlijden van zijn neef Dominique voor het leenhof van Gelre in Roermond verheffen. Dit gebeurde dan wel onder beneficium van inventaris, dat de Grote Raad had afgegeven. Arnold Costerius, scholtis van Weert, verrichtte de leenverheffing voor hem op 28 september 1686, waarbij de nieuwe leenman de eed van trouw aan koning Karel II als hertog van Gelre zwoer.¹⁰

Inmiddels werd hij ook prins van Chimay en in oktober 1687 werd hij opgenomen in de orde van het Gulden Vlies. Veel genot van zijn titels heeft hij niet gehad, want de graaf stierf al op 25 maart 1688. Enkele dagen voordien maakte hij, gezamenlijk met zijn vrouw *Anna-Louisa Vereycken*(10), een testament op. In deze akte benoemde hij zijn oudste zoon *Charles-Louis-Antoine*(15) tot zijn opvolger in de heerlijkheden Weert, Nederweert en Wessem, zij het onder bepaalde verplichtingen in de vorm van een fideï-commis.¹¹

B. Charles-Louis-Antoine d'Alsace, prins van Chimay

De minderjarige *Charles-Louis-Antoine* liet op 24 november 1688 de lenen Weert en Wessem verheffen. Hij was toen veertien jaar. Zijn moeder *Louisa Vereycken*, gravin-douairière van Boussu en prinses van Chimay, gaf daartoe als voogdes opdracht aan haar gemachtigde Arnold Costerius, scholtis van Weert. Ook deze verheffing vond plaats onder beneficium van inventaris van Dominique de Croy-Chimay-d'Arenberg.¹² Nadat hij meerderjarig geworden was, diende de eed van trouw vernieuwd te worden. Middels een volmacht deed Arnold Costerius dat voor hem op 27 september 1701. De

gebruikelijke vijftien goudgulden heergewaad per leenverheffing moesten daarbij opnieuw betaald worden.¹³ Het heergewaad was een uitkering van leenman aan leenheer.¹⁴

C. Alexander-Gabriël-Joseph d'Alsace, prins van Chimay

Op 18 juni 1723 deed de kinderloze Charles-Louis-Antoine, prins van Chimay, bij familieverdrag afstand van een deel van zijn goederen. De heerlijkheden Weert, Nederweert en Wessem vielen toe aan zijn jongere broer *Alexander-Gabriël-Joseph*, graaf van Boussu(16). De akte van abdicatie werd op 10 september 1723 in het leenhof van Gelre geregistreerd.¹⁵ Deze overeenkomst was trouwens een uitwerking van het testament van hun ouders van 22 maart 1688. De broer die eigenlijk in de plaats had moeten treden van Charles-Louis-Antoine, was Thomas d'Alsace de Boussu. Deze was kardinaal en aartsbisschop van Mechelen en uitgesloten van opvolging.¹⁶

Op grond van dit familieverdrag en de akte van afstand verheef Alexander het leen Weert en Nederweert en het leen Wessem. In zijn opdracht verrichtte rentmeester Bernard Joseph Costerius de verheffing van de lenen. Dat geschiedde op 10 september 1723 te Roermond.¹⁷

2. De pretendenten uit het huis Arberg van Valengin

A. Antoine-Ulrich, graaf van Frézin

Antoine-Ulrich of *Uldaricq*, graaf van Arberg en Frézin, in het vervolg kortweg graaf van Frézin, huwde op 22 augustus 1682 *Cecilia-Isabella*, weduwe van baron van Cortenbach, heer van Helmond en van La Rochette, geboren prinses van Gongaza, markiezin van Mantua. Zij stierf op 28 april 1688, ruim twee jaar na haar neef *Dominique de Croy-Chimay-d'Arenberg* en één maand na neef *Philippe d'Alsace*. Zij werd begraven bij de Minderbroeders op de Biest in Weert. Daarna trouwde *Ulrich* nog twee keer, zonder kinderen na te laten.¹⁸

Als man en voogd van zijn vrouw liet de graaf van Frézin middels akte van procuratie *Cornelis de Haes*, scholtis van Nederweert op 27 maart 1687 de lenen Weert en Wessem *ten Geldersen rechte* verheffen. Dit op grond van het eerder genoemde vonnis van de Grote Raad van Mechelen van 1 maart 1687, waarbij hij erkend werd als beneficiar erfgenaam.

In lenen naar Gelders recht erven de kinderen zonder te letten op geslacht of leeftijd. Als er geen nakomelingen zijn, dan gaat het goed terug naar de familie van waaruit het afkomstig is.¹⁹

Na het overlijden van *Cecilia-Isabella* ontstond er een proces over de uitvoering van haar testament tussen de weduwnaar en zijn broer *Albert-Joseph*, graaf van Arberg, die met *Isabella-Felicitas*, stiefdochter van weduwnaar *Ulrich* gehuwd was. Deze procedure werd door een broederlijk akkoord van 23 januari 1693 beëindigd. Als feitelijk erfgenaam betuigde *Isabella-Felicitas* een maand later, op 25 februari, haar instemming hieraan. De schikking hield in dat *Ulrich*, graaf van Frézin, afstand deed van alle voordelen die hem uit het testament toekwamen, zulks ten gunste van zijn oudste broer *Albert-Joseph*, graaf van Arberg. De laatste deed op zijn beurt afstand van het recht dat hij als echtgenoot had op de successie en goederen die door prins *Philippe de Croy-Chimay-d'Arenberg*(5) en zijn enige zoon *Dominique* aan zijn vrouw *Isabella-Felicitas* nagelaten waren. De pretentie op Weert, Nederweert en Wessem was hieronder begrepen. Hij stond dat uiteraard aan zijn broer *Ulrich* af. De beide graven kwamen overeen dat zij de aanhangige processen tegen derden zouden voortzetten.

Dit akkoord werd door de gemachtigde *Johan Loyens* eerst op 23 maart 1696 in de Roermondse leenregisters ingeschreven.²⁰

Wapenbord anno 1688, geschilderd ter gelegenheid van het huwelijk van Albert Joseph, graaf van Arberg en Isabella Felicité van Cortenbach. Dit wapenbord hangt boven een schouw in het kasteel van Helmond. Links het wapen en de 16 kwartieren van Albert Joseph graaf van Arberg, rechts idem van Isabella Felicité van Cortenbach.

B. Albert-Joseph, graaf van Arberg

De tweede Arberg die een rol in de Weerter geschiedenis speelt, is *Albert-Joseph*, graaf van Arberg en heer van Elsloo.

Als tweëndertigjarige huwde hij op 17 april 1687 de stiefdochter van zijn broer, de tienjarige²¹ Isabella-Felicitas van Cortenbach, ervrouw van Helmond.

Dat huwelijk riep in die tijd de nodige commotie op. Want wat was er gebeurd? Charles-Philippe d'Alsace, markies van Veere had de graaf van Arberg heel zwaar beledigd, zoals hierna nog uiteengezet zal worden. Dat nam de graaf niet en hij zette de tegenaanval in. Hij nam daartoe zijn toevlucht tot het opmaken van een notariële akte op 6 juni 1688. Vervolgens liet hij de akte drukken. Dit drukwerk werd daarop in Luik en op andere plaatsen in het openbaar aangeplakt.

Wie was de markies? Niet alleen was deze Charles-Philippe een broer van Philippe-Louis, prins van Chimay en erfgenaam van prins Dominique, maar hij was ook een volle neef van Alberts pas overleden schoonmoeder Cecilia-Isabella de Gonzaga.

Wat stond er op het affiche? De markies van Veere zou een zeer negatieve instelling hebben. Zo had hij de graaf van Arberg en zijn broer, de graaf van Frézin uitgescholden

- in woord en geschrift - voor 'criminels, raptours et séducteurs' naar aanleiding van zijn huwelijk met de (tienjarige) erfdochter Isabella-Felicitas. Dit huwelijk was in de visie van de markies dan ook van nul en generlei waarde. Graaf Albert en zijn broer accepteerden dit uiteraard niet en zij wensten gezuiverd te worden van deze infame leugens. Het huwelijk was namelijk op correcte wijze gesloten en met alle vereiste toestemmingen. Een vervolg op deze affaire is te vinden in een akte die op 15 augustus 1688 in Spa werd opgemaakt. Daarin getuigt doña Maria de Cardenas, prinses-douairière van Chimay(12) dat zij van haar goede vriendin en aangetrouwde nicht Cecilia-Isabella de Gonzaga en moeder van de jonggehuwde had gehoord, dat haar nicht geheel vrijwillig toestemming heeft gegeven voor het huwelijk van haar dochter met de graaf van Arberg.

Hoe deze affaire afloopt is niet bekend.

Wel moet deze Albert een opvliegend karakter hebben gehad. Want eerder in 1673 - in zijn jonge jaren - stak hij de burggraaf van Looz, na een woordenwisseling, in herberg 'Het Witte Schaap' in Luik met een dolk in diens onderbuik. Als reactie hakte de burggraaf toen zelf met zijn degen in het wilde weg op de tegenpartij in. Toen de graaf van Arberg zich uit de voeten maakte, zette hij de achtervolging in. Buiten liep hij een nieuwe blessure op. Nadat hij weer in de herberg teruggekeerd was, kwam de burggraaf na enige tijd tot de ontdekking dat zijn kwetsuren ernstiger waren als hij zelf eerst had gedacht, want zijn ingewanden kwamen uit zijn buik. Hij maakte zich toen geen illusies meer over zijn nakende dood, maakte snel zijn testament en stierf de volgende dag. De geliefde burggraaf liet een weduwe en vijf kinderen achter.

De graaf van Arberg werd gevangengenomen, maar door het optreden van zijn ouders en hooggeplaatste vrienden werd het hem mogelijk gemaakt te ontsnappen.²²

Nadien werd graaf Albert wel iets maar niet veel rustiger. Zo ging hij in 1691 en 1698 de schout van Helmond te lijf.²³

Zoals wij nog zullen zien, krijgt ook de even weinig zachtzinnige scholtis van Weert²⁴ van hem ervanlangs.

Zijn kinderloze broer Ulrich besloot kennelijk zijn zaken tijdig te regelen. Want Albert, graaf van Arberg, liet Cornelis de Haes, scholtis van Nederweert, de lenen Weert en Wessem verheffen op 7 november 1712 als erfgenaam en onder beneficie van inventaris, naast de graaf van Boussu.²⁵ Per leen werd er 15 goudgulden heergewaad betaald. De graaf van Frézin was hiermee heer af, maar bleef overigens het vruchtgebruik van de - geconfisqueerde - heerlijkheden houden. Omdat er beslag op lag, stelde dit vruchtgebruik weinig voor. Het zou in alle geval eindigen bij de dood van Ulrich in 1724. Bij de dood van Albert in maart 1726 ging de pretentie op de drie heerlijkheden over naar zijn oudste zoon.

C. Maximilien-Nicolas, graaf van Arberg en Valengin

Dat was Maximilien-Nicolas, graaf van Arberg en Valengin, vrijheer van Elsloo, heer van Helmond en La Rochette(17). Hij liet middels akte van volmacht de beide lenen Weert en Wessem à raison van ieder 15 goudgulden door advocaat François Louis van den Bergh in het leenhof te Roermond op 5 juli 1726 verheffen.²⁶

3. Een intermezzo: De inhuldiging van de graaf van Frézin als heer in Wessem, Weert en Nederweert

Na zes jaar procederen voor de Grote Raad van Mechelen zonder zicht op spoedige resultaten, ging de graaf van Frézin het over een andere boeg gooien. Op 8 maart 1692 had de Grote Raad nog een uitspraak gedaan waarbij de eerdere vonnissen van 1687

vooral nog gehandhaafd bleven.²⁷ Hij bleef beneficiair erfgenaam. De graaf wierp zich blijkens een notariële akte van 27 januari 1693 nu op als een 'pure en eenvoudige' erfgenaam van de erfenissen van vader Philippe en zoon Dominique de Croy-Chimay-d'Arenberg. Dit betekende dat hij de erfenissen zonder meer aanvaardde, dus met alle lusten en lasten, echter wel onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de beide boedels als één en ondeelbaar beschouwd moesten worden. Prins Dominique had de erfenis van zijn vader indertijd ook onder beneficie van inventaris aanvaard. Door zo te handelen zouden in een klap zowel de beide beneficiés van vader en zoon alsook het proces bij de Grote Raad beëindigd zijn. De graven van Boussu zouden daarmee uitgeschakeld zijn. Zoals hierboven reeds beschreven had graaf Ulrich enkele dagen eerder een akkoord bereikt met zijn broer Albert over hun aanspraken op de erfenissen van de prins Philippe en Dominique. Dat deze akte eerst nog door de Grote Raad goedgekeurd zou moeten worden, ligt voor de hand.

De graaf van Frézin wilde - waarschijnlijk vooruitlopend op die toestemming - zich alvast in het bezit van de heerlijkheden stellen. Hij maakte daartoe gebruik van een artikel uit de Gelderse land- en stadrechten. Hierin werd bepaald dat in geval er meerdere personen erfgenaam zijn en al deze personen hebben aan de heer (in dit geval koning Karel II als hertog van Gelre) de daarop staande kosten (in dit geval de vijftien goudgulden heergewaad) betaald, dan wordt die persoon in het bezit gesteld die het als eerste aanvaardt.²⁸

Om dat te realiseren vertrok graaf Ulrich eerst naar Wessem. Op 24 februari 1693 om 7 uur 's ochtends stelde hij zich in het gebruik en de possessie van de heerlijkheid, in aanwezigheid van de stadhouder, leengriffier en enkele leenmannen van het leenhof van Gelre. Dat ging gepaard met een aantal plechtigheden en ceremonies. Zo moest de Wessemse magistraat de eed van trouw aan de graaf van Frézin als heer van Wessem zweren. Bovendien werd vermeld dat Wessem een Gelders leen was, ten Gelderse rechte verheven.

Na de nacht in Wessem te hebben doorgebracht, vertrok het gezelschap de volgende ochtend naar Weert.

Daar liep het in tegenstelling tot Wessem niet van een leien dak. Zowel de binnen- als de buitenburgemeester, evenals vier schepenen²⁹ en secretaris Frencken weigerden de eed af te leggen. Zij verklaarden dat zij dat reeds hadden gedaan, namelijk aan hem, Ulrich, graaf van Frézin, èn aan de prins van Chimay gezamenlijk. Daarop vertrok de groep naar het huis van Servaes Frencken. Daar werd namelijk sedert een jaar de leenzaal van Weert, Nederweert en Wessem gehouden. Servaes Frencken was behalve leengriffier ook leenman. In de leenzaal vonden de verheffingen van de onderlenen plaats, die in de drie plaatsen lagen.

Van de functionarissen van de leenzaal legden slechts stadhouder Cornelis de Haes, scholtis van Nederweert, Servaes Frencken, leenman Thoemis Gillis Vereycken en leenbode Thomas Peters de eed af. Twee leenmannen³⁰ die tevens schepen waren, weigerden de eed. Nu gaven zij als reden op dat zij sedert het overlijden van prins Dominique nog aan niemand de eed hadden gezworen. De graaf wilde daarna via een procedure bij het Hof van Gelre te Roermond de weigerachtigen verplichten de eed af te leggen op straffe van ontslag uit hun functies.³¹

Maar voordat de grotendeels mislukte eedaflegging op het stadhuis en in de leenzaal plaatsvond, vond er volgens het verslag van de weigerachtige stadssecretaris nog iets anders plaats. De graaf van Frézin had zich namelijk in gezelschap van de stadhouder of kanselier en de leengriffier van het Roermondse hof, waarbij nog een aantal advocaten en procureurs, naar de parochiekerk begeven om zich als heer van Weert te laten

inhuldigen. Aldaar werd de graaf onder het luiden van de grote klok door de pastoor ingehaald en naar het hoogkoor geleid. De pastoor was gekleed in zijn priestermantel of koorkap en had wijwater en wierook bij zich. Op het koor nam de graaf plaats op een bank, die met tapijt bekleed was en een stoel welke van kussens was voorzien. Nadat de pastoor de zegen had gegeven, werd meteen begonnen met het zingen van het Te Deum. Daarna werd opnieuw de zegen gegeven.³² Grote afwezig bij de hele manifestatie was scholtis Arnold Costerius; hij zou in Den Bosch verblijven.

Nog dezelfde dag vertrok het gezelschap naar Nederweert. Daar deden zich geen problemen voor. In het stadhuis legde de magistraat de eed van trouw aan de heer af.

Van deze inbezitstellingen werd een akte opgemaakt die in de leenregisters werd ingeschreven.³³

Over deze gedeeltelijke aanvaarding wordt nadien niets meer vernomen; de graaf van Frézin moet hoe dan ook bakzeil gehaald hebben.

Monsieur. Helmont Le 24. 8bre. 1693.

Je vous avertis que Son Exc.^{ce} Monseig.^r Le Comte D'Arberg a reçu vostre Lettre. Et qu'il pourvoira Dieu aidant a tout en son temps, vous pouvez Monsieur Le Communi-
-quer a La Communauté Laquelle je salue
Et vous particulièrement, Et suis tousiours

Monsieur

Vostre tres humble & tres obeissant
Escriveur Fr. De Stoquij
par ordre

Ontvangstbevestiging voor de secretaris van Weert met groetbetuiging voor de Weerter gemeente vanwege de graaf van Arberg.

4. De paritaire magistraatsbenoemingen (1689-1702)

Nadat de Grote Raad de graaf van Frézin, naast de prins van Chimay, bij vonnis van 1 maart 1687 had erkend als procespartij in de erfenis van prins Dominique, vice-koning van Navarra, verklaarde de Raad in oktober 1687 verder, dat de beide partijen gezamenlijk bevoegd waren jaarlijks de magistraat van Weert en Nederweert te vernieuwen. Omdat in Wessem de schepenen voor hun leven werden benoemd, speelde deze stad in de onderhavige kwestie geen rol. De partijen werden ook bevoegd verklaard om gezamenlijk te voorzien in een scholtisvacature. Een en ander zou gehandhaafd blijven totdat de zaak ten principale beslist was.

Na het overlijden van Cecilia-Isabella de Gonzaga, de echtgenote van de graaf van Frézin, probeerde de tegenpartij, op dat ogenblik Louisa Vereycken, gravin-douairière van Boussu, de uitspraak van oktober 1687 te wijzigen. De Grote Raad wees haar verzoek in december 1688 af als zijnde niet ontvankelijk noch gefundeerd. Hij verwees de verzoekster onomwonden terug naar zijn eerdere uitspraak.³⁴

Het vernieuwen van de magistraat, toen ook het verzetten van de wet genoemd, vond traditioneel op Allerheiligen of 1 november plaats. Het gezamenlijk veranderen van de magistraten werd in ieder geval met betrekking tot Weert met ingang van Allerheiligen 1690 geëffectueerd.³⁵ De bepalende gegevens over het jaar 1689 - 1690 ontbreken in het Weerter gemeentearchief.

Aan deze gezamenlijke bevoegdheid werd in Weert op een praktische wijze vorm gegeven. De de te benoemen magistraat bestond uit zeven schepenen en twee burgemeesters. De beide heren benoemden ieder drie stadsschepenen en om de beurt een schepen uit de buitenie.³⁶ Vermoedelijk werden ook beurtelings de binnen- en buitenburgemeester aangesteld.

Omdat op de inkomsten uit de drie heerlijkheden beslag lag en de gelden door rentmeester Costerius in consignatie werden gegeven bij de Grote Raad, was het benoemingsrecht van de magistraat het enige heerlijke recht dat door beide pretendents daadwerkelijk werd uitgeoefend. Een tijdelijke en beperkte vorm van tweeherigheid werd hiermee geïntroduceerd.

Een van de partijen, de familie D'Alsace de Boussu ofwel de prinsen van Chimay, had niet veel interesse in dit benoemingsrecht in een uithoek van het land. Want een maand nadat Charles-Louis-Antoine d'Alsace de lenen Weert en Wessem verheven had, gaf hij op 20 november 1701 dit recht alweer uit handen en wel aan een autoriteit, die er wel belang in stelde. Rentmeester en scholtis Arnold Costerius kreeg levenslang de bevoegdheid de helft van de magistraat van Weert en Nederweert te benoemen, dit vanwege zijn en zijns vaders verdiensten. Zijn vader was Johan Costerius, die eveneens de functies van scholtis en rentmeester bekleed had. Er was nog een andere reden om aan Costerius het benoemingsrecht over te dragen. De scholtis had namelijk vrij recent ertoe bijgedragen om geschillen tussen Charles-Louis-Antoine en zijn moeder Louisa Vereycken te voorkomen. Verder werden er afspraken gemaakt over de vraag hoe het benoemingsrecht in de toekomst uitgeoefend zou worden. Want ingeval het lopende proces voor de Grote Raad ten voordele van Charles-Louis-Antoine d'Alsace beslecht zou worden, waardoor deze in het volledige bezit van de heerlijkheden zou komen, dan zou Arnold Costerius het benoemingsrecht van de gehele magistraat krijgen.³⁷

5. De magistraatsbenoemingen door de momboir van het Hof van Gelre te Roermond (1703-1711)

De paritaire benoeming van de Weerter en Nederweerter magistraat door de prinsen van Chimay en de graven van Arberg duurde voort totdat Spaans-Gelre in het najaar van 1702 als gevolg van de Spaanse Successieoorlog onder het bestuur komt van de

Republiek der Verenigde Nederlanden en van de koning van Pruisen. Het Staats-bezette gedeelte van Spaans-Gelre, waaronder Weert en Roermond, wordt losgemaakt uit het 'confederale' verband van de Zuidelijke Nederlanden en wordt nu rechtstreeks vanuit Den Haag bestuurd, kortom het wordt een generaliteitsland. De banden met de hogere bestuursorganen in Brussel worden verbroken. Haagse organen zoals de Staten-Generaal, de Raad van State en de Generaliteitsrekenkamer nemen hun plaats in. De gewestelijke bestuurstaak en ten dele de rechtspraak van het Hof van Gelre te Roermond worden door Haagse organen overgenomen; er wordt meer bestuurd op afstand.

Daarbij kwam nog eens dat zowel de prins van Chimay als de graaf van Frézin, die beiden pretendeerden heer van Weert, Nederweert en Wesseme te zijn, in dienst stonden van de Spaanse koning. Als gevolg daarvan worden de drie heerlijkheden Weert, Nederweert en Wesseme op 3 februari 1703 geconfisqueerd. De Verenigde Nederlanden waren immers in oorlog met Spanje en Frankrijk. Zowel het landsheerlijke gezag van de hertog van Gelre als het heerlijke gezag in de drie heerlijkheden komen in Haagse handen. De heerlijke rechten met de tienden en cijzen vielen nu toe aan de Generaliteitsorganen. Het benoemingsrecht van de magistraat van Weert en Nederweert werd namens de heer uitgeoefend door de Raad van State.

Bij deze Raad lag namelijk het bestuur in uitvoerende zin over de generaliteitslanden, zoals bijvoorbeeld Staats-Brabant. Daarnaast lagen zijn voornaamste taken op het gebied van oorlog, milite en financiën. De Staten-Generaal oefenden de rechten van soeverein in de generaliteitslanden uit, in dit geval de soevereine rechten van de hertog van Gelre. De buitenlandse politiek was een andere taak van de Staten-Generaal.

A. De jaren 1703 en 1704

In het eerste jaar van de verovering door de Republiek beginnen al de conflicten over het recht op de magistraatsbenoeming. Graaf Albert van Arberg, heer van Helmond, richt zich in oktober 1703 tot de Raad van State met het verzoek om hem te belasten met de aanstelling van de helft van de beide magistraten. In zijn visie competeert slechts de aan de graaf van Boussu toevallende helft de Raad van State, maar niet zijn helft.³⁸ Arberg werpt zich op als zitter van de heerlijkheden, omdat na het overlijden van de vrouw van zijn broer Ulrich de rechten op de heerlijkheden aan zijn vrouw Isabella-Felicitas zijn vererfd. Het geheel doet nogal vreemd aan, want Albert was juridisch helemaal geen heer van Weert en Nederweert. Hij verhuisde eerst in 1712. Wel stond hij in tegenstelling tot zijn broer Ulrich niet in dienst van de vijanden van de Republiek. In ieder geval probeerde hij door deze opzet het geconfisqueerde benoemingsrecht voor zijn familie terug te krijgen. Costerius zou hierdoor buiten de benoemingen gehouden worden.

Omdat Allerheiligen met rasse schreden naderde, stond de Raad van State een vervolgvraagstuk van de graaf van Arberg toe om de vernieuwing van de magistraten voor een maand uit te stellen.³⁹ Tegen die tijd zou er in deze zaak wel duidelijkheid geschapen zijn, zo dacht men.

Maar nadat rentmeester Costerius zijn commentaar op het Arbergse verzoek had gegeven, werd de kwestie door de Raad van State commissoriaal gemaakt.⁴⁰ Na twee maanden wachten was er nog geen beslissing genomen en dat werd men in Nederweert beu. De wethouders van Nederweert - dit is de magistraat - richtten zich nu tot de Staten-Generaal. De financiën dreigden in het ongerede te raken, nu er nog steeds geen nieuwe magistraat aangesteld was. Zij stelden voor om de momboir⁴¹ van het Roermondse hof of de plaatselijke scholtis op te dragen de magistraat te veranderen. Maar eerst diende de scholtis van Nederweert duidelijk te maken hoe de gang van zaken bij de magistraatsverandering was, besloot de Staten-Generaal.⁴² Scholtis Cornelis de Haes geeft

daarop aan hoe de procedure in Nederweert verloopt. Jaarlijks worden vier kandidaten voor de functie van schep en drie voor de functie van burgemeester aan de heer voorgedragen. Uit de drie burgemeesterskandidaten wordt er één door de heer of zijn gemachtigde gekozen. De burgemeester of collecteur heeft tot taak het gehele jaar door de contributie en alle andere gemene lasten op te halen. Omdat er vorig jaar november geen verandering heeft plaatsgevonden zit Nederweert nu zonder burgemeester met als gevolg dat er geen geld meer wordt opgehaald, met alle schade vandien.⁴³ In het oog gehouden moet worden, dat Cornelis de Haes regelmatig optrad als gemachtigde van de graven van Arberg. De Staten-Generaal komen er blijkbaar niet uit en besluiten de zaak voor advies in handen te stellen van de gedeputeerden, die zich speciaal met het Overkwartier van Gelderland bezighouden.⁴⁴

Na weer twee maanden gewacht te hebben stapten de wethouders van Nederweert in maart 1704 naar de Raad van State met hetzelfde verzoek als zij eerder aan de Staten-Generaal gericht hadden, namelijk om de momboir of de plaatselijke scholtis toestemming te geven de magistraat te veranderen. De Raad van State besloot daarop de momboir van het Roermondse hof Gerard Pallant op te dragen de wet in Nederweert te verzetten.⁴⁵ Wat voor Nederweert geldt, geldt uiteraard ook voor Weert. Momboir Pallant vroeg de magistraat van Weert de gebruikelijke voordracht op te maken.

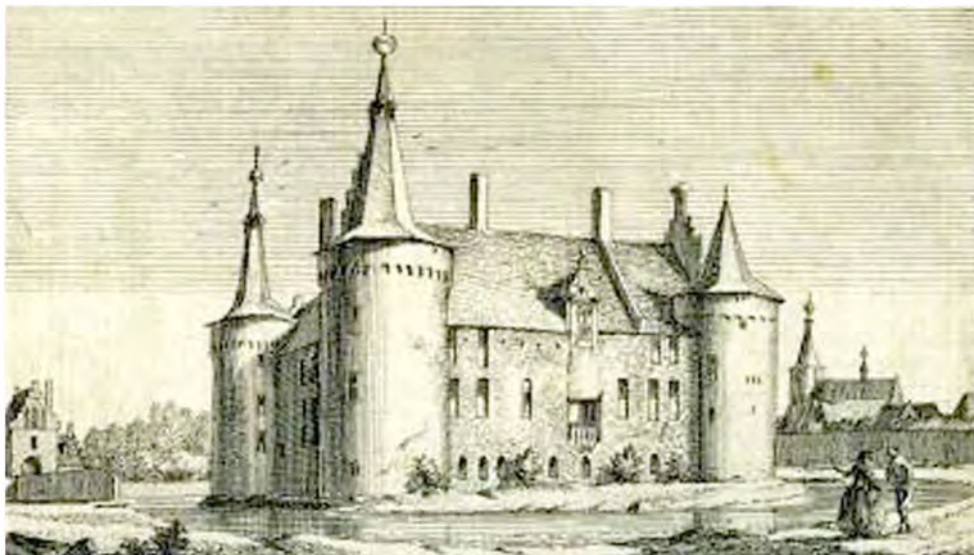
Naar aanleiding daarvan tekent scholtis en rentmeester Costerius bezwaar aan. Hij is van mening, dat hij bevoegd is de magistraat aan te stellen. Dat recht heeft hij van Charles-Louis-Antoine d'Alsace, prins van Chimay, gekregen, zoals hij al eerder aan de Raad van State heeft uiteengezet.⁴⁶ Momboir Pallant benoemt echter de nieuwe burgemeesters en schepenen onder voorbehoud van de gepretendeerde rechten van Costerius. De Raad van State gaat op 16 mei 1704 akkoord met Pallants handelwijze.⁴⁷

Uiteindelijk brengt de commissie in oktober 1704 rapport uit. Maar voordat de Raad van State definitief zal beschikken, moet de graaf van Arberg eerst maar eens aantonen dat de graaf van Frézin, na het overlijden van zijn vrouw Cecilia-Isabella, de helft van de magistraat heeft aangesteld, maar dat dan wel in Arbergs opdracht en niet als vruchtgebruiker van de erfenis van zijn vrouw. Daarenboven dient graaf Albert aan te tonen dat doña Maria de Cardenas gedurende haar weduwschap als vruchtgebruikster van de erfenis van haar man prins Dominique de magistraat veranderd heeft. Voor het overige blijft de magistraat, gezien de korte tijd die tot 1 november resteert, nog tot het eind van het jaar zitten, zo besluit de Raad.⁴⁸ Het mag duidelijk zijn dat de graaf van Arberg de gevraagde bewijzen zeer moeilijk zal kunnen leveren. Immers Maria de Cardenas stond buiten iedere benoeming en de graaf van Frézin had het vruchtgebruik van de heerlijkheden en was juridisch ook heer. Het is voorts zeer aannemelijk, dat Arnold Costerius de door Arberg te bewijzen zaken heeft aangebracht.

Ondertussen hadden de wethouders van Weert aan de bel getrokken. Zij verzochten, met het oog op 1 november, de Raad van State of hij de momboir van het Hof van Gelre opnieuw wil opdragen de magistraat te vernieuwen. Dat is hun vorig jaar goed bevallen, zo melden ze. De Raad van State handhaaft zijn eerdere besluit van oktober.⁴⁹ Op 2 juni 1705 komt de Raad tot een besluit. Omdat de graaf van Arberg op grond van de overgelegde stukken het gevorderde niet heeft kunnen aantonen, wordt zijn verzoek om de helft van de magistraat te vernieuwen afgewezen. Momboir Pallant wordt opgedragen tot verandering van de magistraat over te gaan,⁵⁰ hetgeen voor Weert en Nederweert gebeurt.

B. Het jaar 1705

In 1705 probeert Costerius opnieuw invloed op de magistraat te verwerven, zij het met andere argumenten. Omdat het rekest van Arberg is afgeslagen en omdat de Republiek,

Het kasteel van Helmond. Bezit van de graven van Arberg.

de nieuwe soeverein, zijn dienstverband heeft gehandhaafd, verzoekt Costerius de Raad van State om hem te belasten met de verandering van de magistraat per 1 november 1705. Zijn verzoek wordt niet ingewilligd. Pallant krijgt de opdracht.⁵¹ De momboir laat vervolgens de Raad van State fijntjes weten, dat hij van verschillende onpartijdige personen heeft vernomen dat zij in de afgelopen 30 jaar nog nooit een dergelijke goede en vreedzame samenwerking in de magistraat van Weert hebben meegemaakt. Zo heeft de sedert juni aangestelde magistraat zelfs vrijwillig van enige inkomsten afgezien met het oog op de slechte financiële toestand. Dit zijn allemaal redenen om hun mandaat te verlengen tot 1 november 1706, met uitzondering dan van de burgemeesters van de stad Weert, de buitenie van Weert en Nederweert, die een zware taak moeten vervullen, zodat verandering gewenst is.⁵² De Raad van State gaat akkoord met de voorgestane handelwijze.⁵³

C. De jaren 1706 en 1707

In januari 1703 overleed de secretaris van Nederweert Bartel Bartels. Tot ieders tevredenheid had hij die functie 23 jaar lang vervuld. Zijn tweeëntwintigjarige zoon Martin richtte zich in het voorjaar van 1706 tot de Staten-Generaal met het verzoek om de nog steeds vacante post van secretaris te mogen bekleden. De secretariële zaken werden verwaarloosd en dreigden in het slop te geraken, vandaar dat een bekwaam secretaris hard nodig was. Scholtis en schepenen van Nederweert ondersteunden Martin Bartels' sollicitatie. Martin is deugdzaam, komt van Nederweert en heeft in Roermond en Leuven gestudeerd. Deze verklaring draagt echter de handtekening van maar één schepen te weten Nijs Fijen. De Staten-Generaal verwijzen het rekest voor advies naar de gedeputeerden tot de zaken van het Overkwartier van Gelderland die binnenkort naar Roermond zullen afreizen. Omdat een aanstelling nog lang op zich kan laten wachten, probeert Martin Bartels zijn geluk bij de inmiddels in Roermond verblijvende commissie. Hij vraagt de gedeputeerden om hem dan maar tijdelijk te benoemen, dit met een beroep op de verlopen toestand in Nederweert.

Maar Martin Bartels is niet de enige kandidaat. Ook de secretaris van Wessem Zeger Zeghers is geïnteresseerd en meldt zich bij de gedeputeerden. Het secretariaat van

Nederweert kan hij er zonder problemen bij doen, omdat dat van Wessem klein van omvang is en weinig opbrengt.

Ten slotte komt de scholtis van Nederweert, Cornelis de Haes met een soortgelijk verzoek. Hij pleit voor de benoeming van zijn zoon Jan Michiel tot secretaris. Deze is na het voltooien van zijn filosofiestudie te Leuven in Roermond gaan werken en heeft daar voldoende praktijkervaring opgedaan om het secretarisambt te kunnen bekleden. Cornelis de Haes geeft aan, dat hij niet alleen behoort tot de belangrijkste ingezetenen en geërfden van de heerlijkheid Nederweert, maar ook dat zijn (aangetrouwde) familie al meer dan honderd jaar het scholtisambt in het dorp heeft vervuld. Evenals Bartels vraagt hij - in geval van nijpende problemen - om een voorlopige aanstelling voor zijn zoon.⁵⁴ De gedeputeerden komen er blijkbaar niet uit en geven in een pre-advies te kennen dat de invulling van de vacature het beste opgeschort kan worden, omdat de oudste schepenen toch waarneemt.⁵⁵

Nadat vermoedelijk enige helderheid is geschapen omtrent het recht van benoeming in Nederweert, richt zich in maart 1707 Jan Michiel de Haes tot de Staten-Generaal. Hij verwijst naar het feit dat de Grote Raad van Mechelen het bezit van de heerlijkheid voor de ene helft aan de prins van Chimay en voor de andere helft aan de graaf van Arberg heeft toegekend. Vervolgens stelt hij - zonder zichzelf daarbij op de borst te slaan - dat hij de enig bekwame persoon ter plaatse is die de functie kan vervullen. Hij verzoekt ten slotte zijn benoeming door de prins van Chimay en de graaf van Arberg tot secretaris goed te keuren,⁵⁶ waarmee de Staten-Generaal akkoord gaan. De Chimays en de Arbergs hebben op deze benoeming hun stempel kunnen drukken ondanks de confiscatie van de heerlijkheid. Blijkbaar voeren de Staten-Generaal een ander beleid dan de Raad van State bij de magistraatsbenoemingen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn, dat de Staten-Generaal niet op de hoogte waren van het feit dat de Raad van State de graaf van Arberg niet als rechthebbende erkende. En het feit dat de andere partij te weten de prins van Chimay aan de benoeming had meegewerkt, zal van invloed zijn geweest. Het uiteindelijke resultaat is dat de familie De Haes en daarmee de Arbergs hun positie in Nederweert versterkt hebben.

Na deze post in de wacht te hebben gesleept, probeert Jan Michiel de Haes het nog eens en met succes. In 1707 krijgen de Staten-Generaal een verzoek om akkoord te gaan met zijn benoeming tot leengriffier van Weert, Nederweert en Wessem. Deze post was al sinds 1691 vacant. De graaf van Arberg had de jonge De Haes al in juli 1707 aangesteld tot griffier.⁵⁷ Schijnbaar komt de goedkeuring door de Staten-Generaal niet snel genoeg af. Albert van Arberg vertrekt naar Den Haag, waar de Staten-Generaal op 24 november 1707 instemmen met de benoeming. De nieuwe leengriffier legt daarop de eed van trouw af in handen van de stadhouder van de leenzaal, Cornelis de Haes, zijn vader. Deze eedsaflegging gebeurde wel onder de restrictie dat hierdoor niemand in zijn rechten verkort kon worden.⁵⁸ Het blijft opvallend dat de prins van Chimay - als medebezitter van de heerlijkheid - nergens genoemd wordt. Ook van de prinselijke gemachtigde Arnold Costerius is geen spoor te bekennen. Van een gemeenschappelijk optreden zoals het geval was bij de aanstelling van de secretaris van Nederweert, is nu geen sprake.

Was er felle onenigheid ontstaan tussen de beide pretendentes of had de prins medewerking geweigerd? Of wisten Costerius en daarmee de prins van Chimay van niets en werden zij gewoon buitengesloten? Gevolg is ook nu weer, dat de invloed van de familie De Haes ten nadele van Costerius toeneemt. Het belang van de leenzaal was overigens niet groot, gezien het geringe aantal handelingen dat daar plaatsvond.

Al eerder in 1706 had Mattheus Brusselaers, de zoon van de oude leengriffier, bij de eerder genoemde gedeputeerden een poging gewaagd om leengriffier van het *landje van Weert* te worden.⁵⁹ Dit verzoek werd toen door commissie opgeschort. Nadien werd niets meer vernomen.

D. Het jaar 1708

In oktober 1708 is Arnold Costerius aan zet. Hij doet een geslaagde poging om invloed op de magistraatsbenoeming te verwerven. Hij verwijst eerst naar de benoeming in 1707 van de nieuwe secretaris voor de heerlijkheid Nederweert door de prins van Chimay. De Staten-Generaal hebben daaraan hun goedkeuring gehecht. Vervolgens beroept Costerius op zijn in 1701 verworven recht om de magistraat te benoemen, dat hem door dezelfde prins is gegeven.⁶⁰ Costerius verzwijgt voor de Raad van State, dat de graaf van Arberg ook betrokken was bij de benoeming van de Nederweerder secretaris.

De Raad van State gaat op het verzoek van Costerius in. Momboir Pallant krijgt opdracht de magistraten van Weert en Nederweert te vernieuwen onder voorbehoud van goedkeuring door de Raad, maar pas nadat Pallant informatie heeft ingewonnen bij scholtis Costerius. De zittende magistraten van Weert en Nederweert proberen deze toename van de macht van Costerius tegen te gaan. Zij verzoeken de Raad van State de vernieuwing zoals vanouds door de momboir te laten doen; de Raad persisteert echter bij zijn eerder genomen besluit.⁶¹ Dit leidt direct tot problemen, want op de voordracht van de scholtis staan twee personen die niet voorkomen op de denominatie van de twee schepenbanken. Momboir Pallant wil echter niet afwijken van de voordracht zoals die gedaan is door de zittende magistraten, omdat de voorgestelde lieden even capabel zijn als die van Costerius. Daarbij wijst Pallant op het feit dat de koning in de Spaanse Nederlanden nergens het recht van denominatie heeft overtreden.⁶² De Raad keurt Pallants benoemingen goed.⁶³

Costerius heeft hoe dan ook een voet tussen de deur gekregen. Nu komen de Arbergs er niet aan te pas.

E. De jaren 1710 en 1711

Het is niet onmogelijk dat de graaf van Arberg op een tegenzet heeft gebroed. Want in mei 1710 probeert Albert, graaf van Arberg, die zich - formeel ten onrechte - heer van Weert, Nederweert en Wesseem blijft noemen, goedkeuring voor een *toekomstige* secretarisbenoeming van de Staten-Generaal los te krijgen. Hij had namelijk aan zijn advocaat François van den Bergh, president-schepen van Helmond, het recht gegeven om de langdurig zieke en hoogbejaarde secretaris van Weert Jacob Bernard Frencken op te volgen. Frencken was ongeveer 60 jaar, had last van podagra, een soort jicht in de tenen en was al sedert 1676 secretaris. Het verzoek wordt niet in behandeling genomen en is daarmee afgewezen.⁶⁴ De graaf van Arberg was blijkbaar goed geïnformeerd, want op 5 maart 1711 trad Frencken af maar niet ten gunste van Van den Bergh. Het werd de Eindhovenaar Peter Marcel Schenaerts.⁶⁵ Aangenomen mag worden, dat deze door Costerius was aangezocht.

De prins van Chimay bekrachtigde zijn benoeming tot secretaris maar ook tot leengriffier. Voordat de Staten-Generaal hun goedkeuring aan deze aanstellingen konden geven, werd advies bij de Raad van State ingewonnen, die op zijn beurt weer advies inwon bij Costerius. Dat het advies van de laatste, die op dat ogenblik in Den Haag verbleef, uiteraard positief was, behoeft geen betoog. De Raad van State adviseerde de lijn die in 1707 was uitgezet bij de benoeming van de Nederweerder secretaris voort te zetten. Toen hadden de Staten-Generaal, ondanks de confiscatie, deze benoeming door de prins van Chimay toch goedgekeurd. Wel diende Schenaerts onder ede te verklaren wat hij betaald had om de functies te verwerven. Omdat de heerlijkheden geconfisqueerd waren, vielen gelden die voor benoemingen betaald werden, rechtens toe aan de Staten-Generaal. De Staten-Generaal namen het advies over.⁶⁶ Schenaerts was bereid de eed af te leggen dat hij noch aan de prins van Chimay noch aan iemand anders geld of goederen had gegeven.⁶⁷ Aangenomen mag worden, dat de eed ook is afgelegd. Ook de in

Brussel wonende moeder van de prins van Chimay, Louisa Vereycken bemoeide zich ermee, want zij schreef aan de raadspensionaris van Holland, Anthonie Heinsius, die een soort minister van buitenlandse zaken was, dat haar zoon niets ontvangen had.⁶⁸ Blijkbaar deden er geruchten over betaling de ronde. Schenaerts treedt in ieder geval in functie als secretaris zonder door de graaf van Arberg medebenoemd te zijn.

In het advies van de Raad van State valt op, dat over de graaf van Arberg niet gesproken wordt, hoewel ook hij de Nederweerder secretaris medebenoemd heeft. Evenmin schrijft Schenaerts in zijn verzoekschrift iets over deze medebenoeming. Nog opvallender aan deze zaak is dat de Staten-Generaal Schenaerts' aanstelling tot leengriffier door de prins van Chimay goedkeurden. J.B. Frencken zou namelijk afstand gedaan hebben van zijn ambt als leengriffier ten gunste van Schenaerts.

De werkelijkheid is geheel anders. J.B. Frencken was helemaal geen leengriffier. De plaatsvervangend leengriffier Willem Frencken maakte in 1707 plaats voor de door Albert, graaf van Arberg, benoemde zoon van de Nederweerder scholtis, Jan Michiel de Haes.

Het lijkt er sterk op, dat de Weerder scholtis Costerius zijn Nederweerder collega Cornelis de Haes een hak terug wil zetten. Want leengriffier De Haes was namelijk niet door Costerius' opdrachtgever de prins van Chimay medebenoemd. En in Den Haag kan men - zonder tegenspraak - niet weten dat achter Willem Frencken en J.B. Frencken verschillende personen schuil gaan. Wel hadden de Staten-Generaal en zeker hun secretaris op de hoogte kunnen zijn dat zijzelf in 1707 de benoeming van een leengriffier goedgekeurd hadden. Waarschijnlijk betrof het hier in hun ogen een futiele zaak. Overigens blijft Jan Michiel de Haes als leengriffier aan.

Vervolgens raakt de buitenie van Weert in verwarring. Zij vraagt zich af naar wie de voordrachten voor de nieuwe Weerder magistraat gestuurd moeten worden. Het is niet onmogelijk, dat scholtis Costerius oorzaak van deze verwarring is. Want de Roermondse ambtenaar Meyer liet in oktober 1710 aan de buitenie weten dat de lijst naar de momboir verzonden diende te worden als zijnde de eerst aangewezen persoon. Mocht de Weerder scholtis daar op grond van zijn pretenties andere ideeën over hebben, dan kan deze zich tot de momboir wenden. Maar daar heeft de buitenie zelf niets mee van doen, zo liet ambtenaar Meyer weten.⁶⁹

5. De magistraatsbenoemingen door Arnold Costerius (1712-1716)

A. De periode 1712-1713

In 1712 gaat Arnold Costerius weer een stap verder. Nu vraagt hij aan de Raad van State om alleen hem te machtigen tot het verzetten van de wet. Het verzoek wordt op 12 oktober zonder meer ingewilligd.⁷⁰ Dat is vanzelfsprekend niet naar de zin van momboir Bloemarts, de opvolger van Gerard Pallant. J.G. Bloemarts verzoekt op zijn beurt de Raad van State om hem te autoriseren de magistraat te vernieuwen zoals voor enige jaren gebruikelijk was. Dit verzoek wordt commissariaal gemaakt, waarna niets meer wordt vernomen.⁷¹ De scholtis van Weert, tevens rentmeester van de domeinen van Weert, Nederweert en Wesseme, heeft zijn slag binnen; hij kan nu zelf de magistraten van Weert en Nederweert samenstellen. Hij verkrijgt daarmee een grote invloed op het bestuur en de rechtspraak in Weert.

In 1713 herhaalt zich het spel. Op 14 oktober verzocht Bloemarts om hem te autoriseren. Dit wordt afgewezen, omdat aan Costerius reeds op 27 september toestemming verleend is.⁷² Bloemarts was er te laat bij; Costerius had vroeger dan anders de toestemming aangevraagd. Maar dit succes voor Costerius bleef niet onopgemerkt. De graaf

Wapen van de graven van Arberg.

van Arberg, die inmiddels in 1712 de lenen Weert en Wessum had verheven, had nog getracht ten gunste van zijn broer tussenbeide te komen. Maar stadssecretaris Schenaerts maakte Arberg duidelijk dat er niets aan te doen was. Scholtis Costerius was in het bezit van de resolutie van 27 september. Arberg was van mening dat deze resolutie door de publicatie van de vrede van Utrecht, waarmee een einde kwam aan de Spaanse successieoorlog, was komen te vervallen. Volgens het vredesverdrag waren de confiscaties opgeheven en kon men er op eigen gezag weer bezit van nemen.⁷³ De secretaris ging op deze argumentatie niet in en bleef onverstoord verwijzen naar de resolutie.

B. Het jaar 1714: slaande ruzie

In het najaar, op 12 september 1714, krijgt Costerius opnieuw de gewenste toestemming van de Raad van State. Actie van de kant van de momboir in Roermond bleef achterwege, maar nu verscheen Ulrich, graaf van Frézin, op het toneel. Doch hij is te laat en vist achter het net. Een verzoek aan secretaris Schenaerts van 13 oktober om de voordrachten naar zijn adres in Helmond op te sturen, leidt ertoe dat de secretaris zich alweer beroept op de afgegeven resolutie van 12 september 1714. Er rest de graaf dus niets anders dan zelf naar de Raad van State te stappen. Hij beroept zich daar op de vrede van Utrecht waarmee de confiscatie van de heerlijkheden automatisch is vervallen. Met andere woorden aan hem kwam het benoemingsrecht van de helft van de magistraten weer toe, zoals dat voor de oorlog gebruikelijk was. Graaf Ulrich verzoekt de Raad van State dat hij de gegeven toestemming aan Costerius ongedaan maakt. De raad besluit echter op 30 oktober dat de genomen resolutie voor deze keer van kracht blijft, tenzij de graaf kan aantonen dat de vernieuwing van de magistraten niet naar behoren gedaan is.⁷⁴

De gebroeders Arberg hebben de ontvangst van deze laatste resolutie niet lijdzaam afgewacht. Zij reisden op 31 oktober 1714 - de gebruikelijke verzetdag - naar Weert af. Daar aangekomen liet de graaf van Frézin scholtis Costerius, als voormalig (en toekomstig) gemachtigde van de graaf van Boussu, aanzeggen dat deze bij hem diende te komen. Costerius komt en hem wordt voorgehouden dat de graaf met hem gemeenschappelijk de magistraat wil veranderen, zoals dat voor de oorlog het gebruik was. Daarop deelde Costerius botweg mee, dat hij op grond van de resolutie - die hij pas later uit zijn zak haalde - van de Raad van State van 12 september 1714 bevoegd was de vernieuwing van de magistraat alleen te doen. Costerius had deze resolutie trouwens niet op behoorlijke wijze aan de graven overgebracht, zo beklagen de Arbergs zich.⁷⁵ Het betoog van de graaf dat de resolutie achterhaald was door de publicatie van het vredesverdrag, mocht niet baten. In Den Haag had afkondiging van het verdrag op 12 augustus 1713 plaatsgevonden en zekerheidshalve hadden de Arbergs dat op 28 oktober 1714 in Weert en Nederweert laten doen.⁷⁶ Costerius bleef weigeren. Daarop vertrok Costerius uit het logement. Er werd hem geen letsel toegebracht, hoewel Costerius het tegendeel beweert.⁷⁷ Althans dat is de lezing van de beide Arbergs.

In de visie van de scholtis verliep de ontmoeting anders. Nadat Costerius bij zijn weigering was gebleven, had de graaf van Arberg hem aangevallen en in het gezicht en op het hoofd geslagen. Dat geschiedde op een dusdanige wijze dat hij daardoor een kwetsuur onder het recheroog had opgelopen, waardoor *hetselve bond en blaauw* is geworden.⁷⁸ Hij was toen genoodzaakt naar huis te gaan met als gevolg dat de verandering van de magistraat toen niet meer kon plaatsvinden.

Nadat de al dan niet gehavende Costerius naar huis terug was gegaan, ging de graaf van Frézin vervolgens eigener beweging te werk. Hij benoemde in Weert een burgemeester te weten Arnold Aerts en drie schepenen Martin de Cock, die reeds schepen was, Jacob Loyens en Simon Frencken. Voorts benoemde hij Jeen Wrinsen als buitenburgemeester en herbenoemde Jan Maes Gilis als buitenschepen. De graaf verordonneerde verder, dat in geval de *zogenaamde* scholtis Costerius de pasbenoemden weigerde toe te laten, dan zou de oudste in functie zijnde schepen dat dienen te doen.⁷⁹

Costerius nam dit uiteraard niet en vroeg de Raad van State de benoemingen nietig te verklaren en verder dat tegen de graaf van Arberg zou worden opgetreden. De Raad besloot de vervolging van de graaf van Arberg op te dragen aan de Raad van Brabant. De graaf woonde immers in Brabant op het kasteel van Helmond. Voorts maakte de Raad van State de gedane benoemingen ongedaan en gaf dan ook opdracht aan de gemeente de aangestelde magistratspersonen niet te erkennen. Costerius kreeg de order om de magistraat te veranderen conform zijn eerdere resolutie van 12 september.⁸⁰

De procureur-generaal van de Raad van Brabant neemt de zaak tegen Albert van Arberg in behandeling. Hij is van mening dat de schade die de graaf heeft aangericht door zijn minachting voor de Raad van State gerepareerd dient te worden. De graaf heeft immers de resoluties van de Raad van State in de wind geslagen. Volgens de procedure werd nu de graaf voor de Raad van Brabant gedaagd om daar gehoord te worden.⁸¹ De graaf van Arberg koos echter het zekere voor het onzekere en verhuisde van Helmond naar Luik, met andere woorden naar het buitenland en daarmee buiten de jurisdictie van de Republiek. Uiteindelijk zou - na gevraagd en verkregen uitstel - de graaf dan toch gehoord worden op 30 april 1715. Zover is het waarschijnlijk niet gekomen.

De Arbergs proberen eerst nog eens hun gelijk te halen en tevens de strafrechtelijke procedure te verijdelen. Zij dienen dan begin mei 1715 een in druk verschenen rekest in om de helft van de magistraat van Weert en Nederweert weer te mogen vernieuwen, nu niet bij de Raad van State, maar bij een hoger orgaan: de Staten-Generaal van de Verenigde Nederlanden, het bevoegde orgaan voor de buitenlandse politiek. De graaf van Frézin, zo wordt gesteld, had het vruchtgebruik van de heerlijkheden en na zijn dood zou de volle eigendom overgaan naar de graaf van Arberg of zijn nakomelingen. Terzijde vermelden ze dat over de eigendom van de heerlijkheden nog een dispuut bij de Grote Raad van Mechelen loopt.

Om hun verzoek kracht bij te zetten, verwijzen ze weer naar het vredesverdrag, ten overvloede afgekondigd in Weert op 28 oktober 1714, waarmee volgens hen qualitate qua aan de confiscatie van de heerlijkheden een eind is gekomen. De Raad van State dient het door de Staten-Generaal afgesloten vredesverdrag na te komen.

De beide graven vermelden in hun verzoekschrift fijntjes dat Costerius, zowel in als buiten functie, overal maar speciaal in Weert berucht is. Hij wil voorkomen, dat neutrale en niet van hem afhankelijke magistratspersonen zijn misdragingen zouden gaan

onderzoeken. Daarom beroept hij zich des te krachtiger op de resolutie van 12 september 1714 van de Raad van State.

Ten slotte heeft Costerius bij deze Raad gedaan gekregen, dat de verandering van de magistraat door de graaf van Frézin ongedaan werd gemaakt, en dit zonder dat de Raad deze laatste daarover gehoord heeft.

De Arbergs formuleren dan hun verzoek. Zij vragen de Staten-Generaal hun correcte handelwijze goed te keuren, zeker na de publicatie van het vredesverdrag dat zij op eigen gezag in Weert hebben laten afkondigen. Dit betekent dat alles teruggedraaid zou worden. De magistraatsverandering door Costerius vervalt en de gedeeltelijke verandering door de graaf van Frézin wordt hersteld.

De Arbergs hebben nog een tweede verzoek. De procedures tegen de graaf van Arberg bij de Raad van Brabant dienen ook ongedaan gemaakt te worden. De graaf is een onderdaan en in dienst van de prins van Luik. Hij is zich bovendien van enig misdrijf niet bewust en hij weet ook niet waarvan hij beschuldigd wordt, dit terwijl de graaf van Frézin, onderdaan van de Oostenrijkse Nederlanden, die toch de vruchtgebruiker van de heerlijkheden is, ongemoeid werd gelaten. Voor alle duidelijkheid wordt aangegeven dat de hele affaire zich buiten het territorium van Brabant heeft afgespeeld,⁸² want het gebeurde immers in Weert.

De Staten-Generaal besluiten na ontvangst van het rekest eerst advies in te winnen bij de Raad van Brabant. Deze vraagt op zijn beurt weer advies aan procureur-generaal Erpecum en aan advocaat Vleugels.

In zijn advies brengt de procureur-generaal naar voren, dat de graaf van Frézin de gelegenheid die hem door de Raad van State was geboden bij resolutie van 30 oktober 1714, niet te baat heeft genomen. Hij mocht toen zijn reactie geven als de magistraatsbenoeming niet naar behoren zou zijn gegaan. De graaf heeft niet gereageerd, maar is op eigen gezag opgetreden. Voor het overige is deze benoemingsaffaire een zaak die niet thuishoort bij de Raad van Brabant. Wat betreft de strafrechtelijke vervolging van de graaf van Arberg ligt de zaak anders. Het verzoek van de Arbergs om aan deze procedures een eind te maken, mist elk fundament. Deze affaire heeft namelijk niets met het gepretendeerde benoemingsrecht van de graven van Arberg te maken, zoals in het verzoekschrift gesteld wordt, maar met de aantasting van het gezag van de Raad van State. De procureur-generaal vindt het vreemd dat de graven van Arberg in hun rekest voorgeven alsof ze niets van de beschuldigingen af zouden weten. Het is slechts een argument om van de procedures af te komen. De Raad van Brabant blijft bevoegd in deze zaak en het doet niet ter zake, dat de graaf van Arberg zich nu presenteert als Luiks onderdaan. Want het gebeurde vond plaats op 31 oktober j.l., toen hij nog in Helmond woonde. Vervolgens heeft de graaf zelf de competentie van de Raad van Brabant erkend door uitstel van de hoorzitting aan te vragen. Advocaat D. Vleugels kan zich vinden in het juridische betoog van procureur-generaal Erpecum inzake de competentie van de Raad van Brabant.⁸³ De adviezen laten aan duidelijkheid dus niets te wensen over.

De Raad van Brabant resumeert de beide stukken tot een advies, dat naar de Staten-Generaal gaat. Dezen gaan niet over een nacht ijs en laten het stuk nog eens bekijken door een commissie. Aan de hand van het rapport van deze commissie gaan de Staten-Generaal op 17 juni 1715 tot besluitvorming over. De beide graven worden verwezen naar de Raad van State om op grond van het vredesverdrag in hun rechten te Weert hersteld te worden. Dit laat onverlet de actie van de procureur-generaal tegen de graaf van Arberg, waartegen verweer gevoerd kan worden.⁸⁴

Kortom de graven hebben met hun verzoekschrift in ieder geval vertraging en uitstel weten te bewerkstelligen. Over de voortgang van de procedure tegen de graaf van

Kasteel van la Rochette bij Chaudfontaine. Bezit van de graven van Arberg.

Arberg - deze was hangende de behandeling van het rekest tijdelijk geschorst - wordt nadien niets meer vernomen.

De graaf van Frézin richt zich nu tot de Raad van State om in zijn oude rechten hersteld te worden en daarmee de confiscatie van de heerlijkheden ook materieel te beëindigen. In juli besluit de Raad dat, voordat op zijn rekest definitief beschikt wordt, rentmeester Costerius zal worden aangeschreven. Deze moet eerst aan de Raad laten weten of alle verschotten vanwege de heerlijkheden afgedaan en vereffend zijn en of hij daarvan een specificatie wil opmaken.⁶⁵ Feitelijk krijgt de graaf nul op het rekest. Thans moet er gewacht worden totdat de rentmeester zijn kostenoverzicht heeft ingediend.

C. Het jaar 1715

Doodgemoedereerd vraagt Costerius in september 1715 toestemming tot het veranderen van de magistraat. De Raad van State besluit het verzoek op 20 september af te slaan. De rentmeester heeft namelijk - ondanks een aan hem verzonden verzoek om bericht - nog steeds geen antwoord gegeven over de afhandeling van de verschotten.⁶⁶

Arnold Costerius vertrekt nu naar Den Haag en schrijft vanuit deze stad op 11 oktober een brief naar de Raad van State. Hierin stelt hij, dat hij erg verbaasd was over de inhoud van de resolutie van 20 september en wel omdat hij nooit bericht had gehad om de Raad van State te informeren, laat staan dat hij om opheffing van de confiscatie van de heerlijkheden had verzocht. In Den Haag was Costerius erachter gekomen, dat de graaf van Arberg daarom had verzocht. Deze heeft echter de resolutie nooit aan hem overgegeven maar achtergehouden. Daarom was hij niet in staat een bericht op te sturen. En omdat de tijd voor de verandering van de magistraten weer aangebroken is, verzoekt hij wederom toestemming om dat te mogen afhandelen.⁶⁷ De raad geeft Costerius op 14 oktober 1715 de gevraagde toestemming, dit omdat de graaf van Arberg, bedoeld wordt Frézin, in gebreke is gebleven de resolutie te overhandigen, waardoor ook de confiscatie nog niet definitief beëindigd kan worden. De graaf krijgt een extract van dit besluit dat naar Helmond verstuurd zal worden. Costerius zelf kreeg in Den Haag al

een afschrift mee.⁸⁸ Opvallend is dat in de resolutie van de Raad van State met geen woord meer wordt gesproken over de afrekening van de verschotten.

Uit deze gang van zaken zou de conclusie getrokken moeten worden, dat een verzoeker, in dit geval de graaf van Frézin, verantwoordelijk is voor de uitvoering van een resolutie die op zo'n rekest valt. Niet de Raad van State, maar graaf Ulrich moet dan rentmeester Costerius aanschrijven om de gevraagde stukken bij de Raad van State in te dienen. Een dergelijke procedure valt echter niet direct uit de resolutie zelf af te leiden. Want daarin staat, dat de rentmeester zal worden aangeschreven. Of dat door de verzoeker of door de Raad van State moet gebeuren, wordt zeker als bekend verondersteld.

De graaf van Frézin zelf doet of hij van niets weet. Hij schrijft op 24 oktober een briefje vanuit zijn nieuwe residentie op kasteel Ter Horst te Horst naar Weert met het verzoek de voordracht voor de nieuwe magistraat naar zijn broer, de graaf van Arberg in Helmond, te sturen. Deze heeft hij gemachtigd de benoeming af te wikkelen, omdat hij-zelf buitenslands zal vertoeven. De stadssecretaris stuurt als antwoord een kopie van de resolutie van 14 oktober van de Raad van State naar Helmond, waarin Costerius gemachtigd wordt en die de graaf van Arberg zelf al in zijn bezit moet hebben.⁸⁹

Het blijft vooralsnog onduidelijk welk spel hier gespeeld wordt. Ervan uitgaande dat de graven van Arberg Costerius hadden dienen te informeren, komt de vraag op welk belang de graven hadden om dat niet te doen. De opheffing van de confiscatie werd zodoende niet afgewikkeld en naar het benoemingsrecht van de magistraten konden ze fluiten. Of waren ze daarin niet meer geïnteresseerd? Van de zijde van de Arbergs wordt namelijk niets meer vernomen. Het zal overigens nog maar enkele maanden duren, voordat de heerlijkheden onder Oostenrijks gezag komen, waarmee de rol van de Raad van State is uitgespeeld.

Hoe het ook moge zijn, het blijft Costerius die de magistraten benoemt met alle gevolgen vandien.

6. De periode 1716-1726: beperkte invloed voor de Arbergs

In maart 1716 worden de heerlijkheden overgedragen aan de keizer als hertog van (Oostenrijks-)Gelre.

Over het jaar 1716/1717 ontbreken de relevante stukken in het Weertse archief met betrekking tot het verzetten van de wet. Dat zou immers het eerste jaar kunnen zijn dat de Arbergs weer een beetje invloed konden uitoefenen.

Zoals uit het vervolgartikel zal blijken, doet de Grote Raad van Mechelen in 1716 een uitspraak, waarbij de Arbergs er pover vanaf komen. Slechts 1/9 deel van de lenen wordt hen - en dan nog onder voorbehoud - toegewezen. De pariteit vervalst.

In ieder geval worden vanaf Allerheiligen 1717 de Arbergs weer betrokken bij de benoeming van de magistraat, zij het nog maar in zeer beperkte mate. De graaf van Frézin mag dan in Weert een burgemeester en een billeteer- of assistent-burgemeester uit de voorgedragen kandidaten benoemen.⁹⁰

Na het overlijden in 1724 van Ulrich, graaf van Frézin, neemt Albert, graaf van Arberg, zijn plaats in. Deze sterft voorjaar 1726. De laatste maal dat een Arberg bij de magistraatsbenoeming betrokken werd, was in het najaar van 1726.⁹¹ Hun grote tegenspeler Arnold Costerius overleed al eerder in 1722.

Noten:

1. Dit artikel kwam tot stand onder auspiciën van de Stichting Historisch Onderzoek Weert.
2. Rijksarchief in Limburg te Maastricht (RAL), archief Hof van Gelre (HvG), inv.nr. 225, f.10.

3. RAL, HvG, inv.nr. 225, f. 77-105.
4. POPLIMONT, Ch. La Belgique héraldique, 1863, deel 1, 212.
5. Gemeentearchief Weert (GAW), Oud-administratief archief van Weert (OAW), inv.nr. 44. Testament (Notarieel afschrift).
6. BERNIER, Théodore. Histoire de Beaumont. Brussel, 1982, 55 (Reprint).
7. Algemeen Rijksarchief te Brussel (ARAB), archief Grote Raad van Mechelen (GrRvM), processen Aanzienlijke families, serie A, inv.nr. 347.
8. JAMEZ. Etat et nature des terres et pays de Wert en forme de deduction de droit pour Messire Charles-Louis-Antoine d'Alsace, Comte de Boussu, Prince de Chimay & du St. Empire, etc., rescribent contre Messire Ulrich, Comte de Frezin, d'Arberg, etc. qualitate qua, suppliant. Z.pl., z.j. [ca. 1720], p. 3.
9. De Geheime Raad werd ook in deze zaak betrokken. Die deed een uitspraak op 15 oktober 1686.
10. RAL, HvG, inv.nr. 225.
11. Archives nationales Parijs, série T 580/liasse 8. Papiers Comte d'Alsace, prince d'Hénin-Liétard condamné. Denombrement des droits & domaines appartenant à Mgr. le Prince de Chimay, seigneur des villes et terres & seigneuries de Wert, Nederwert & Wessem, p. 21 (Denombrement).
In een fidei-commis kan de erflater bijvoorbeeld bepalen wie na de dood van de erfgenaam de goederen zal erven.
12. RAL, HvG, inv.nr. 225, f.146v.
13. RAL, HvG, inv.nr. 227, f.85r.
14. VENNER, G.H.A. Leenrecht in het Pruisisch Overkwartier van Gelder, in: M. Flokstra. Register op de leenaktenboeken van het Pruisisch Overkwartier van Gelder 1713-1794. Maastricht, 1991, 13.
15. RAL, HvG, inv.nr. 228 f.123v.
16. Denombrement, 22.
17. Denombrement, 22 en RAL, HvG, inv.nr. 228, f.123v.
18. HARENNE, J.B. de. Le château de Rochette et ses seigneurs, in: Bulletin de l'institut archéologique liégeois, XXII (1891), 197/198.
19. BEELAERTS VAN BLOKLAND, W.A. De praktijk van het leenrecht in Gelderland. Leiden, 1910, 83.
20. RAL, HvG, inv.nr. 225 f.110.
21. HEEREN, Jac. J.M. Geschiedenis van het kasteel-raadhuis en de heren van Helmond, 1938, p. 248 en 250.
BOVEN, M.W. van. Helmond in een bestuurlijk spanningsveld 1692-1715, in: De Vlasbloem, II (1981), 97. Van Boven maakt Isabelle dertien jaar oud.
22. HARENNE, de, a.w., 199-201.
23. BOVEN, van, a.w., 109, noot 19.
24. WASSINK, Jos F.A. Bijna anderhalve eeuw (1654-1795) schouten in Weert: een geschiedenis van de familie Costerius, in: Weert in woord en beeld. Jaarboek voor Weert 1990-'91, 116 en 131-133.
25. RAL, HvG, inv.nr. 228 f. 41 v.
26. RAL, HvG, inv.nr. 228 f. 150r.
27. ARAB, GrRvM, minuten van de dicta 8.3.1692, inv.nr. 1084.
28. Gelderse land- en stadsrechten, pagina 72, artikel 10.
29. Deze weigerachtigen waren binnenburgemeester Sijbert Peerbooms, buitenburgemeester Frans Coppen en de schepenen Jacob Schenckels, Cornelis van Breughel, Johan Keteler en Peter Pelsers.
30. Dat waren Peter Pelsers en Willem van Breughel.
31. GAW, OAW, inv.nr. 40.
32. GAW, OAW, inv.nr. 40.
33. RAL, HvG, inv.nr. 235, f. 104 e.v.
34. ARAB, GrRvM, inv.nr. 1082, dicta 1.3.1687, 22.10.1687 en 11.12.1688.
35. GAW, OAW, inv.nr. 222.
36. GAW, OAW, inv.nr. 306.
37. GAW, OAW, inv.nr. 352.
38. Algemeen Rijksarchief Den Haag (ARAH), Archief Raad van State (RvSt), resolutie (res.) 15.10.1703.
39. ARAH, RvSt, res. 20.10.1703.
40. ARAH, RvSt, res. 14.11.1703.
41. De momboir vervulde de functies van procureur-generaal en advocaat-fiscaal.
42. ARAH, archief Staten-Generaal (SG), res. 9.1.1704.
43. ARAH, SG, lias binnenland, res. 2.2.1704.
44. ARAH, SG, res. 2.2.1704.
45. ARAH, RvSt, res. 20.3.1704.
46. ARAH, RvSt, inv.nr. 650, ingekomen correspondentie res. 16.5.1704.
47. GAW, OAW, inv.nr. 235, res. RvSt 16.5.1704.
48. ARAH, RvSt, res. 18.10.1704.
49. ARAH, RvSt, res. 5.11.1704.

50. ARAH, RvSt, res. 2.6.1705.
51. ARAH, RvSt, res. 27.10.1705.
52. ARAH, RvSt, inv.nr. 653, ingekomen correspondentie res. 20.11.1705.
53. GAW, OAW, inv.nr. 237.
54. ARAH, SG, inv.nr. 9001. Bijlagen behorende bij verbaal en preadvies van voornoemde gedeputeerden inzake regering en justitie van het Overkwartier (1706).
55. ARAH, SG, inv.nr. 8999, preadvies van de gedeputeerden inzake justitie en regering in het Overkwartier, exh. SG 27.8.1706.
56. ARAH, SG, lias requesten, res. 11.3.1707.
57. ARAH, SG, lias requesten, res. 24.11.1707.
58. RAL, archief leenhof van Weert, Nederweert en Wessem, inv.nr. 325.
59. ARAH, SG, inv.nr. 8998. Verbaal bezending naar Overkwartier juni 1706 - aug 1706.
60. ARAH, RvSt, inv.nr. 687, ingekomen correspondentie res. 5.11.1708.
61. ARAH, RvSt, res. 22.10.1708.
62. ARAH, RvSt, inv.nr. 678, ingekomen correspondentie, res. 5.11.1708.
63. ARAH, RvSt, res. 5.11.1708.
64. ARAH, RvSt, res. 27.5.1710.
65. ARAH, SG, res. 30.4.1711.
66. ARAH, SG, res. 27.6.1711.
67. ARAH, SG, res. 7.7.1711.
68. Briefwisseling Anthonie Heinsius, deel XII, 193, brief van 6 juli 1711, in: Rijksgeschiedkundige Publicatiën, deel 221.
69. GAW, OAW, inv.nr. 307.
70. ARAH, RvSt, res. 12.10.1712.
71. ARAH, RvSt, res. 21.10.1712.
72. ARAH, RvSt, res. 17.10.1712.
73. GAW, OAW, inv.nr. 245.
74. ARAH, RvSt, res. 30.10.1714.
75. ARAH, RvSt, res. 10.11.1714.
76. GAW, OAW, inv.nr. 308.
77. ARAH, RvSt, res. 10.11.1714.
78. Rijksarchief in Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch (RANBr), Archief Raad van Brabant (RvBr), Overige stukken betreffende justitiële en bestuurlijke kwesties in de Meierij van 's-Hertogenbosch, inv.nr. 344 onder Helmond.
79. GAW, OAW, inv.nr. 308.
80. ARAH, RvSt, res. 10.11.1714.
81. RANBr, RvBr, Overige stukken betreffende justitiële en bestuurlijke kwesties in de Meierij van 's-Hertogenbosch, inv.nr. 344 onder Helmond.
82. GA Helmond, archief heerlijkheid Helmond, inv.nr. 772. Rekest (gedrukt).
83. RANBr, RvBr, Overige stukken betreffende justitiële en bestuurlijke kwesties in de Meierij van 's-Hertogenbosch, inv.nr. 344 onder Helmond.
84. ARAH, SG, res. 19.6.1715.
85. ARAH, RvSt, res. 12.7.1715.
86. ARAH, RvSt, res. 20.9.1715.
87. ARAH, RvSt, inv.nr. 719, ingekomen correspondentie res. 14.10.1715.
88. ARAH, RvSt, res. 14.10.1715 en GAW, OAW, inv.nr. 310.
89. GAW, OAW, inv.nr. 247.
90. GAW, OAW, inv.nr. 249.
91. GAW, OAW, inv.nr. 257.

Bijlage

Verwantschapstabel van prins Ernest Alexander Dominique de Croy-Chimay-d' Arenberg en zijn pretendenten

1. Isabella Françoise * --.05.1615 + 16.01.1677 x (05.07.1636)	3. Anna-Isabella * 1616 + 1658 x 08.10.1641	Albert * 15.02.1618 + 16.11.1642 x 08.11.1635 Claire Eugenie d' Arenberg	5. Philippe * 08.05.1619 + 12.01.1675 x 24.01.1642 Theodora van Gavre gravin van Frézin, + --.11.1676
2. Louis <i>Gonzaga</i> , markies van Mantua + 1660 zijn vader Ferdinand Carel was lid van de bussenschutten te Weert	4. Eugène de <i>Hémin-Liétard</i> markies van Veere, graaf van Boussu, lid van de bussenschutten te Weert + 18.12.1656		
6. Cecilia-Isabella de <i>Gonzaga</i> , markiezin van Mantua, + 28.04.1688 I x 04.07.1673	9. Philippe Louis d'Alsace de Hémin-Liétard prins van Chimay, markgraaf van Veere, graaf van Beaumont heer van Weert, Nederweert en Wessem 1686-1688 * 08.10.1646 + 25.03.1688 x 1673	7 andere kinderen in 1686 in leven	11. Ernest Alexander Dominique Croy-Chimay-d'Arenberg gouverneur van Luxemburg en Chiny, grande van Spanje, heer van Weert, Nederweert en Wessem 1663-1686 * 28.12.1643 + 03.06.1686 x 18.10.1675
7. Emont van Cortenbach, heer van Helmond en van La Rochette + 22.11.1681 II x 31.01.1683	10. Anna-Louisa Vereycken vrouw van Weert, Nederweert en Wessem 1688-1701 + 22.04.1729		12. Maria Antonia de <i>Cardenas</i> + 28.08.1691
8. Antoine-Uldaricq, graaf van Arberg en Frézin , heer van Helmond, La Rochette en Weert, Nederweert en Wessem 1687-1712 * 20.10.1656 + 20.11.1724			
I 13. Isabella Felicitas van Cortenbach * 08.06.1678 x 09.05.1688		15. Charles Louis d'Alsace de Hémin-Liétard prins van Chimay, grande van Spanje, heer van Weert, Nederweert, en Wessem 1701-1723 * 1674 + 03.02.1740 I x 06.04.1699 Diana Gabriëlle Victoire <i>Mancini</i> * cca. 1672 + 12.09.1716 II x 15.06.1722 Anne Charlotte de <i>Rowroy</i> * 08.09.1696 + 29.09.1763	16. Alexander Gabriël d'Alsace de Hémin-Liétard prins van Chimay, graaf van Beaumont en Boussu, grande van Spanje, heer van Weert, Nederweert en Wessem 1723-1745 * 05.05.1681 + 18.02.1745 x 19.08.1725 Gabriëlle Françoise de <i>Beauveau-Craôn</i> * 31.07.1708 + 22.07.1758
14. Albert Joseph, graaf van Arberg , broer van Antoine-Uldaricq heer van Helmond en La Rochette, heer van Weert, Nederweert en Wessem 1712-1726 * 11.09.1655 + 24.03.1726			
17. Maximiliaan Nicolaas van Arberg , vrijheer van Elsloo, heer van Helmond en La Rochette, heer van Weert, Nederweert en Wessem 1726-1727 x 13.12.1691 + 27.12.1731 x 10.02.1715 Anna Rebecca, gravin <i>Fugger</i>			